

קול צופיין

קול צפִיךְ נְשֵׂאוֹ קול יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ

מיליון כס 1000

ויקרא תש"ף השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

קְדִשׁוֹ צוֹם קְרָאוּ עֲצָרָה וְזַעְקוּ אֶל ה'

הכול בסגר

מחוץ לביתו בלי ספרים, יושב אוהלים, והבין שיש תכלית לכך שהוא פנוי כעת מענייני היום-יום.

שבירת שגרה ברוכה

רבים מאיתנו עזבו את העבודה או את הלימודים ונמצאים בבתיהם. אנחנו מקבלים את ההנחיה הזאת בעל כורחנו ומשתדלים שלא תפריע את שגרת חיינו. אבל מצד האמת, המגיפה הזאת באה כדי להזיז אותנו משגרת חיינו למקום יותר טוב. היא באה לשבור את הכלים הקיימים כדי שנבנה כלים חדשים גדולים יותר ומכוונים יותר. היא באה כדי שנתקדם ברמה האישית וברמה הלאומית, ודוגמה לכך ראינו מכמה גדולי ישראל.

פי ה' יתן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת וְתְבוּנָה

הבן איש חי לא נשא במשרה ציבורית והתפרנס משותפות במסחר עם האחים שלו. הם סחרו והוא היה שותף בהכנסות. בשנת תרמ"ב הסתבכו האחים בחובות, וכיוון שגם הבן איש חי היה חתום על העסק הוא נאסר עד שהתברר שהוא לא שייך לחובות אלה כלל. בחודש שבו ישב הבן איש חי בכלא הוא הבין כי זו אולי טעות של הפקידים, אבל זו לא טעות משמים, ובוודאי יש לו שליחות של מצווה.

הוא נזכר כי הוא חשב בעבר לכתוב ספר הקדמה על חכמת הקבלה, ומחמת טרדות הוא לא הוציא את הרעיון מן הכוח אל הפועל. והנה עלה בדעתו שהמאסר הוא הזדמנות פז, שהרי הוא פנוי לכתוב את הספר החשוב הזה. וכך בהיותו בכלא הוא חיבר את הספר הזה, שלימים נקרא "דעת ותבונה", וכשסיים את המלאכה נתבשר כי הוא משוחרר מן המאסר. השחרור היה בשבילו אות משמים כי זו הייתה הסיבה הרחוקה למאסרו. הספר הזה הוא היום אבן יסוד להרבה לומדים שבאים בשערי חכמת הקבלה ובאמצעותו הם נכנסים בדרך סלולה ומוישרת.

איש תם ישב אהלים

חכם נוסף שידע לנצל את שינוי הזמנים היה רבי אברהם ענתבי זצוק"ל, שבמשך 40 שנה היה הרב של העיר חלב שבסוריה. מרן הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל היה מספר עליו כי הוא נאלץ לברוח מביתו בגלל רעש אדמה שהיה בחלב והמגיפות שבאו אחריו. תקופה ארוכה היה הרב ענתבי

בהשתתפות רבה הראשי של צפת הרה"ג שמואל אליהו שליט"א

וְתַעֲצֹר הַמִּגֵּפָה

תפילה עולמית
יום רביעי, כ"ט באדר 25.3
16:30 (שעון ישראל)

בהשתתפות הרבנים הראשים לישראל רבני ישראל ורבנים מארה"ב, צרפת, סין, איטליה, ברזיל ומדינות נוספות

איש איש מביתו, מתאספים יחד באותה שעה להודות על החסדים ולבקש על עצירת המגיפה. את התפילה יובילו הרבנים בשידור חי והציבור יצטרף איש איש מביתו, יחד שבטי ישראל.

יש להוריד את סדר התפילה מראש ולהרשם לקבלת קישור לשידור חי

לפרטים נוספים רישמו בנוול: ותעצור המגפה תפילה עולמית

ישב הרב ענתבי וכתב מזיכרונו ספר שלם בהלכות ודרשות, וקרא לו בשם המתבקש ממצבו "יושב אהלים". הרב הזכיר בספרו את דבריהם של ראשונים ואחרונים, ולאחר שיכלו הכול לחזור לספריהם גילו תלמידיו שעל אף שמאות ואלפי הציטוטים מלשונות הגמרא, הזהר, המדרשים, הראשונים והמקובלים שנמצאים בספר זה נכתבו מן הזיכרון, לא נפלה בהם ולו טעות אחת.

גלות ביד הרמ"א

סיפור דומה היה עם הרמ"א שחי בקרקא. בשנת שט"ז הייתה מגיפה והוא ברח עם משפחתו לשידלוב. בגלות זו לא היה לרמ"א כלום מלבד בגדיו, וכדי לצאת ידי חובת משלוח מנוח לאביו, הוא כתב ספר פירוש למגילת אסתר מתוך הזיכרון וקרא לו בשם "מחיר יין". מאז עברו למעלה מ-460 שנים והספר מודפס בעוד ועוד מהדורות.

מלבד הספר הזה כתב הרמ"א בעת גלותו בעיירה שידלוב תשובות לשואליו בענוה שאין למעלה הימנה. "וכל שכן שלעת עתה ספרי אינן בידי כולם, נשארו בק"ק קראקא ואנכי יושב ממוולם. מעט חכמתי וידיעתי מחוץ תרונה כחלום חלם, ואיך אכתוב ואדון לפני רבתי אשר לבם בריא כאולם". בענוותנות הוא מציין שדבריו הם רק הצעת דברים ולא פסק הלכה, כי הוא לא ראוי לפסוק במקום שיש אנשים גדולים. "מ"מ לא יכולתי להתאפק להודיע לרמאים דידיע ופקיעי רבנן ברוע מפעלם. ועד כאן דברתי דרך משא ומתן כתלמיד היושב על קרקע ודן לפני רבתי לקבלם, ובידם לבטל דברי כאין נגדם. והדן אותי לכף זכות ידינוהו לזכות וימחלו עונותיו כולם" (שו"ת הרמ"א ז).

הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מספר בספרו מעלות היוחסין (ע' ג): "שמעתי מאדוני אבי המאור הגדול ששמע בילדותו מפי אנשי אמת איך שמחמת דְּבָר ר"ל או מחמת סיבה אחרת ישב רבינו זמן מה בכפר אחד סמוך לקראקא, ומחמת הסיבה הנ"ל נשארו שם הרבה כתבים שלו והובאו לבית גנזיו של השר הנ"ל. ומאז שישב הרמ"א שם נתעלה השר מאד והיה הולך הלך וגדול, והחזיק בכתביו אלה ולא רצה למסרם לשום אדם וצויה לירושו אחריו לנהוג בהם כבוד, ובכל שנה שוטחים לאויר רוח היום שלא ירקבו ויתעפשו".

שחרור מהמלחמה

סיפר הרה"ג משה צדקה שליט"א, ראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים, כי בצעירותו הוא היה במקלט בירושלים המופגזת במלחמת השחרור. במקלט כולם עסקו בפחד ובהערכות כיצד תסתיים המלחמה, כפי שמקובל במקלטים בשעות כאלו. והנה בפינת המקלט הוא רואה את מרן הרב מרדכי אליהו, שהיה אז צעיר לימים, יושב ולומד בלי להיות מופרע מכל הרעש והעיסוק שסביבו. כאשר הרב אליהו הבחין במשה צדקה הצעיר מסתכל עליו, הוא הזמין אותו ללמוד ביחד, וכך ישבו ולמדו תורה בהתמדה שעות ארוכות.

אף חֲכָמָתִי עֲמֶדָה לִי

על הלימוד הזה בשעת משבר אומר שלמה המלך: "אף חֲכָמָתִי עֲמֶדָה לִי" (קהלת ב ט). "אמר ר' חמא בר פפא כל תורה שלמדתי באף נתקיימה לי". כל התורה שלמדתי בשעת צער וצרה - היא עמדה לי, כי יש לה ערך מיוחד. כן כתב שלמה המלך גם בספר משלי ה'הִתְרַפֵּיתָ בְּיָמֶיךָ צָרָה, צָר פְּחָקָה" (משלי כד י). מי שמתבטל ביום צרה - צר כוחו גם ביום שמחה. "אמרו חכמים כל המבטל תורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר" (טור יורה דעה סימן רמז).

תורה שלמד באף נתקיימה לו

קך היה אחד מגאוני ישראל בוני הארץ, הרב רבי ישראל משקלוב זצוק"ל,

תלמיד הגר"א מווילנה, שעלה לארץ ישראל עם תלמידיו וחבריו וייסד איתם את התשתיות הרוחניות והגשמיות לעלייה לארץ ישראל וליישוב בה. בימיו סבלו היהודים סבל גדול מהטורקים שעשקו את האוכלוסייה, ובמיוחד את זו היהודית. הם ראו את עלייתם בעין רעה, ניסו בכל כוחם למנוע מהם עלייה או קניית קרקעות והצרו את צעדיהם במיסים וארנונות עד בלי די.

הטורקים הזניחו את כל מה שקשור לתברואה, והיתושים והמלריה והמגיפות היו דבר תדיר בארץ. מגיפות שפגעו קשות גם בעולים החדשים שבאו להתיישב בארץ ישראל. הקל ביותר מבחינת העולים היה לחזור לארצות הניכר, אבל בשעות הקושי הגדול הזה הם נאחזו במצוות יישוב הארץ והיו הבסיס לכל היישוב הישן בארץ ישראל בערים צפת, טבריה, חברון וירושלים.

בתוך כל העומס הזה כתב הרב ישראל משקלוב זצוק"ל את ספריו "תקלין חדתי" ו"פאת השולחן", שהם ספרי יסוד בהלכות ארץ ישראל ובמצוות התלויות בארץ. ועל ספרו וכיצא בו נאמר: אף חֲכָמָתִי עֲמֶדָה לִי - כל תורה שלמדתי באף נתקיימה לי.

וַיַּעֲשׂוּ כָלָם אֲגָדָה אֶחָת

לפני 640 שנה, בתקופת המגיפה השחורה שהייתה באירופה ובה נספו שליש מתושבי אירופה הנוצרים, מצא הרב רבי אלכסנדר זוסלין הכהן זמן לחבר את ספר האגודה. היהודים אומנם לא נפגעו מהמגיפה בזכות הזהירות והניקיון שלהם, אבל הם נפגעו קשות מהפרעות שפרעו בהם הנוצרים אחרי עלייה שהם אלה שגרמו למגיפה. בפרעות הללו נספה הרב רבי אלכסנדר זוסלין הי"ד.

להבין את גדולתו התורנית נזכיר כי פסקיו המדויקים צוטטו עשרות פעמים על ידי רבי יוסף קארו בבית יוסף ובשולחן ערוך, כן מצטט אותו הרמ"א וכל הפוסקים שבאו אחריו. גאון עצום שבתוך כל התופת של הפרעות כתב ספר כל כך חשוב. כמותם היו רבים מגדולי ישראל, בנייהם רשי" שכתב את ספרו בתוך מסעי הצלב, בעלי התוספות שכתבו את פירושיהם העמוקים מיני ים בתוך כל העלילות שהיו בצרפת בימים ההם, כשחלקם נתפסו למאסר, והש"ך שכתב את פירושו לשולחן ערוך, שעד היום נלמד בכל בתי המדרש בארץ ובעולם.

אם כל חולה מדביק שניים, והשניים הללו מדביקים ארבעה כל יום, במשך 32 ימים כל המדינה נדבקת. לכן כבר בחולה הראשון שמת קובעים תענית ומתריעים ומזהירים את הציבור

תענית בשעת מגיפה

על הצר הצורך אתכם - כל צרה שתבוא על הציבור

על עת צרה, כפי שאנו נמצאים בה היום, כתב הרמב"ם: "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור שנאמר 'על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות'. כלומר כל דבר שיצר לכם כגון בצורת ודָבָר וכו' זעקו עליהם והריעו, ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה וזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וכו' וזה הוא שיגרום להוציא הצרה מעליהם". הרמב"ם לומד זאת מהפסיקתא "על הצר הצורך אתכם. להביא על כל הצרה שתבוא על הצבור. כגון דָבָר שדפון וירקון ומפולת בתים וחייה רעה" (זוטרתא לקח טוב במדבר פרשת בהעלותך דף צח עמוד ב. וכן הוא שולחן ערוך או"ח סימן תקעו סעיף א).

שלושה מתים בשלושה ימים זה אחר זה, הרי זה דָבָר

בהלכות תעניות כתוב כי יש הבדל בין צרות לצרות. על דָבָר מתענים אחרי שלושה ימים רצופים שבהם ל"ע יש מתים. "וכן על הדָבָר. איזהו

דָּבָר, עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דָּבָר. יצאו ביום א' או בד' ימים, אין זה דָּבָר. היו בה אלף ויצאו ממנו ששה מתים בג' ימים זה אחר זה, הרי זה דָּבָר. יצאו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דָּבָר; וכן לפי חשבון זה; ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ומלאכה בכלל מניין אנשי המדינה לענין זה" (סעיף ב). ובמקרה זה רק אחרי שלוש ימים שרואים כי מעיר של 500 בוגרים שיוצאים לעבודה או ללימודים מבימים מת שלוש ימים כל יום אחד - זו סיבה לתענית ציבור.

אֶסְכְּרָה כָּל שְׁהוּא

בתלמוד ירושלמי (תענית ג) "תני, אֶסְכְּרָה כָּל שְׁהוּא". אפילו אדם אחד מת באסכרה - מתריעים, ולא מחכים שלושה ימים. ואסכרה היא דיפתריה, שפוגעת בדרכי הנשימה ודומה קצת לקורונה, שגם היא גורמת חנק בדרכי הנשימה, אלא שאסכרה בחיידק וקורונה בוירוס. וכתב השו"ע "וכן מתענין על החולאים. כיצד, הרי שירד חולי אחד לאנשים הרבה באותה העיר, כגון אסכרה (פירוש חולי סוגר הגרון, מענין 'ויסכרו מעינות תהום') או חרחור וכיוצא בהם, והיו מתים מאותו חולי, הרי זה צרת צבור וגוזרין עליה תענית ומתריעין". והסבירו המשנה ברורה (ס"ק יח) וכף החיים (ס"ק לא) שמדובר במקרה שבו מת אדם אחד, אבל רבים חלו. במקרה זה לא מחכים שימותו כל יום אנשים לפי הכלל של דָּבָר, אלא אפילו מת אדם אחד מתענים על המגיפה הזאת כיוון שהיא עתידה להתפשט במהרה.

חשבון לא פשוט

כדי להסביר למה אפילו מוות של אדם אחד מספיק לגזור תענית, צריך לזכור כי מחלות מדבקות כאלה מתפשטות בקצב הולך ועולה. וכדי להמחיש את הקצב מביאים סיפור על האבן עזרא שניצח פעם את המלך במשחק שחמט, והמלך אמר לו שייבקש בקשה אחת והוא ייתן לו. אמר לו האבן עזרא שישים לו גרגיר חיטה במשבצת הראשונה של לוח השחמט, ובשנייה כפול מהראשונה - 2. בשלישית כפול מהשנייה - 4, וברביעית כפול מהשלישית - 8. בחמישית כפול מהרביעית - 16, וכך הלאה, 32, 64, 128. המלך, שראה שבסוף השורה הראשונה הוא נותן רק 128 חיטים, חשב שעד השורה השמינית הוא יכול להגיע לחצי שק בלבד, וחתם על מסמך ששר האוצר ייתן לו את בקשתו. אבל אם תעשו את החשבון של ההכפלה תגיעו בחישוב ההכפלה של השורה השנייה ל-32,768 והשלישית ליותר מ-8,388,608, שזה יותר מתושבי מדינת ישראל. בסיום השורה הרביעית נגיע ליותר משני מיליארד, ובאמצע השורה החמישית למספר שהוא גדול יותר ממספר תושבי העולם. בסיום השורה השמינית הוא מגיע למספר דמיוני של 18,446,744,073,709,551,615. הסיפור הזה מסביר את קצב ההדבקה של הווירוס. אם כל חולה מדביק שניים, והשניים הללו מדביקים ארבעה כל יום, במשך 32 ימים כל המדינה נדבקת. ואם כל אחד מדביק שניים כל שבוע, במשך 32 שבועות כל המדינה נדבקת. לכן כבר בחולה הראשון שמת ממחלה מדבקת קובעים תענית ומתריעים ומזהירים את הציבור.

בשעת הדבר אין מתאבלים - משום ביעתותא

לא מתאבלים בשעת דָּבָר

בספר משלי (יח יד) כתוב "רוח־אֵישׁ יִכְלָל מִחֲלָהוּ וְרוּחַ נְכָאָה מִי יִשְׁאַנְהוּ", והסביר הגר"א כי כשיש לאיש רוח שמחה היא תרפא את המחלה, וכשיש לאיש רוח נכאה הוא עלול למות. לכן כתב בשו"ת מהר"ל (סימן מא) שבשעת מגיפה נזהרים מפחד. ולכן "נמצא בתשובה שאין צריך להתאבל

בעידן ריתחא וכן נוהגים בארץ לומר "ד'א". וכן כתב הים של שלמה (נבא קמא פרק ו) והרמ"א (יורה דעה הלכות אבילות סימן שעד) "יש אומרים בשעת הדבר אין מתאבלים, משום ביעתותא ושמעתי קצת נהגו כן".

לא מתענים בשעת דָּבָר

המגן אברהם (או"ח תקעו ס"ק ב) כתב שגם אין מתענים בשעת דָּבָר. "האידינא אין מתענין כלל בשעת הדָּבָר דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט ח"ו שינוי האויר". כך כתב גם החיד"א בברכי יוסף בשם האר"י ז"ל "האידינא אין גוזרין תענית ציבור על הדָּבָר. וכן אמרו משם האר"י ז"ל. וכן יש סברא בתלמוד דף כ"ב. הרב מהר"ם ן' חביב בתשובותיו כ"י סי' ט"ז, וכ"כ האחרונים" (תקעו ס"ק ד).

נשמה שנתתי בך החייה

ומה שהביא מהגמרא הוא במסכת תענית דף כב שם כתוב: "על כולן יחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית. רבי יוסי אומר: אין היחיד רשאי לסגף את עצמו בתענית, שמא יצטרך לבריות ואין הבריות מרחמות עליו. אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב 'ויהי האדם לנפש חיה' - נשמה שנתתי בך החייה".

לא מצערים קהל בשעת מגיפת כולרה

החתם סופר השיב על שאלה שבאה אליו מרב שהיה בעיר שהוכתה במגיפת הכולרה. "נידון מה שאירע בקהלתו בחדש כסליו נכסה הירח, ויען כי בעונות הרבים חולי הקאלרא שלט שם בעת ההיא וכבר אירע כן בחדש כסליו שנת תקצ"א ג"כ בשליטת החולי ההיא ולא טוב היה אחריתו אז. על כן זחלו ורעדו ונצטערו הרבה בכיסוי הלבנה. ובליל ט"ו אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג נראית קצת והרבה אנשים התחילו לברך ברכת החדש ולא עלתה בידם כי חזרה ונתכסה בעבים. ויען כי נצטערו ההמון מאוד על סימנא מילתא, וידוע כי הרופאים מזהירים מאד בזמן המגפה בכלל ובפרט בחולי הנ"ל שלא יצטערו ולא יתנו על לב שום דאגה, ע"כ התחכם פר"מ להשקיט לב הדואגים להורות להם כי עוד יש תקוה גם בליל ט"ז, וכן היה בליל ט"ז בהיר היה בשחקים וברכו כמה מאות ברכת החדש ושמחו שמחה גדולה". ושואל הרב האם עשה כהוגן, שהרי לא מברכים על לבנה בליל ט"ז בחודש. וענה לו החתם סופר "אך יען בזמן המגפה שהצער מסוכן להם ומשום הכי אין גוזרין בו תענית", לכן זה בסדר (שו"ת חתם סופר חלק א אורח חיים סימן קב).

דָּבָר - שם כולל לכל המגיפות

כדי להבין איך למד החתם סופר מהדבר למגיפת הכולרה, צריך להזכיר את דברי שו"ת חוות יאיר (סימן קצו) שאומר כי דָּבָר הוא שם כולל לכל המגיפות. "ונראה דלאו דווקא דָּבָר הוא הדין כל מכה וחולה המדבק ולולי קרא דנאמר 'מְדָבָר באופל יהלך' אמינא דמלת דָּבָר אינו מיוחד על מכת המגפה הידוע רק על כל חולה הממית ומדבק מאיש לאיש ומבית לבית". זו הסיבה שבגללה לא גזרו על הקורונה תענית של יום שלם אלא חצי יום. ומי שקשה לו יתענה תענית דיבור או יקרא תהילים וכד'. וקבעו יום תפילה וכד', כי לא רצו להפיל פחד על הציבור, אלא רק תפילה ותענית ובקשת רחמים.

בריחה בשעת מגיפה

יכריח בניו מן העיר ואם לא חייבין בנפשותם

כתב המגן אברהם "ובשל"ה כתב דכל אחד יכריח בניו מן העיר בעת הזאת ואם לא עשו זאת הן חייבין בנפשותם" (תקעו ס"ג ג). ואם מדובר בדיני

סיפורים על הרב זצ"ל

ברכת כהנים מיוחדת למושל

סיפר הרב זצ"ל: הגמרא במסכת תענית מספרת על תפילות רבות של אנשים פשוטים שהיו מתקיימות. סוף-סוף עיקר תפילה היא הכוונה, ובה יכול לפעמים אדם פשוט לעשות מה שלא עושה אדם מחוכם ביותר. מסופר על כהן עם-הארץ שבא לבית הכנסת בבוקר וראה מודעה שבה כתוב שהיום יום תענית. אמר אותו כהן: הרי אין זה יום תענית של חו"ל! אמרו לו הציבור: "מכיוון שהמושל הטיל עלינו מסים שונים וקבע לנו חוקים קשים - על כן קבענו יום צום". אמר להם הכהן: "תאכלו ותשתו, מיד אחרי התפילה המושל הזה יתחנן וימות!". שמעו האנשים ופקפקו בדבריו. מניין הוא יודע שהמושל ימות? והנה, לאחר התפילה אותו מושל סעד את לבו ונחנך ומת. מיד באו לאותו כהן ושאלוהו, הכי ידע לנבא מה יקרה? ענה להם: "בברכת כהנים אני אומר 'יברכך ה' וישמרך' - ישמור אותך, 'יאר ה' פניו אליך ויחונך' - יחונק אותך, וכיוצא בזה שאותו מושל יחנק".

פתקים שובבי"ם

"פעם אחת", החל הרב זצ"ל מספר באחת מדרשותיו, "באה אלי אישה אחת ואמרה לי שאינה יכולה לסבול שבעלה עושה תענית דיבור בשבת, כי היא מביאה לו תה והנה הוא רומז שכוונתו הייתה לקפה ומקפיד עליה. והיא מקפידה עליו בשבת. ומה הרוויח בכל תענית הדיבור שלו?" "קראתי לבעל", המשיך הרב לספר, "ואמרתי לו: הרי כתוב 'ואהבת לרעך כמוך'", שכן מחויב האדם במצווה זו של אהבת רע בעיקר כלפי אשתו. ואיך תעבור על מצווה זו שכל התורה תלויה בה בשבת? ועוד אמרו חכמים "ולא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" - זו אש רגילה, ויש בה גם רמז לאש של מחלוקת שלא מבערים ביום השבת במיוחד. אלא נוהגים יותר אהבה ואחוה שלום ורעות. אמר הבעל: ומה אעשה? וכי אפשר לבטל תענית דיבור? הלא זו תענית שמעלתה גדולה ביותר! אמר לו הרב: ומה יותר חשוב, תענית דיבור או לצער את אשתך?

ראה שאיש זה מחזיק מעצמו תלמיד-חכם גדול, ונהג בו מנהג חכמים. אמר לו: "אם כבודו רוצה להמשיך במנהגו, אזי יכין מערב שבת פתקים שעליהם כתוב 'תה', 'קפה', 'סוכר', 'מלח' וכדו', ובכך ימנע צער מאשתו".

נפשות, לכאורה מותר לברוח ממקום מגיפה גם בשבת. ושאל המאמר מרדכי (ס"א) למה לא כולם עושים כן, ותיירץ כי גם במקומות אחרים יש מגיפה ומה יועיל. ואעפ"כ יש מקומות שבהם המגיפה היא קשה ויש מקומות שבהם המגיפה פוגעת פחות. יש מקומות שבהם הטיפול בחולים הוא טוב ויש מקומות שהטיפול גרוע, אם בכלל, בגלל ריבוי החולים.

עלייה על מטוס בערב שבת

נשאלה שאלה האם מותר לעלות על מטוס בערב שבת ולטוס בשבת לישראל בשעת סכנה זו מאיטליה או מפרו, מספרד או מצרפת, מארה"ב או מדרום אמריקה. כתב השולחן ערוך (רמ"א) "מותר להפליג בספינה אפי' בערב שבת, אם הולך לדבר מצוה; ופוסק עמו שישבות, ואם אח"כ לא ישבות - אין בכך כלום; אבל לדבר הרשות אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת". ובימים ראשון, שני ושלישי מותר לעלות על ספינה שאנו יודעים כי היא תיסע בשבת, והטעם הפשוט להיות הוא כי הגוי שמשיט את הספינה הוא לא שליח שלנו, שהרי היינו מעדיפים שהוא לא ישיט את הספינה בשבת.

יש אומרים שהטעם שצריך לחכות שלושה ימים הוא בגלל עונג שבת. כך כתב השולחן ערוך: "שכל שלשה ימים הראשונים יש להם צער ובלבול; ודוקא למפליגים בימים המלוחים, אבל בנהרות אין שום צער למפליגים בהם, ולפירוש מותר להפליג בהם אפילו בערב שבת" (שו"ע ס"ע ב). לפי זה מותר לצאת במטוס גם בערב שבת, כי במטוסים של ימינו אין צער ובלבול כמו בספינות שהשט בהם חולה במחלת ים.

לחלק בן אווירון לאונייה

אמנם כתב הרב אליעזר ולדברג זצ"ל בשו"ת "ציץ אליעזר" (חלק א כא) "לחלק בין אווירון לאונייה. וכמו שלא מתירים לעלות בערב שבת על רכבת או על קרון שהנהג שלו הוא גוי כך אין לעלות על מטוס בערב שבת. שכך כתב התוס' בעירובין (מ"ג ע"א) כי הרשב"ם רצה מתחילה להתיר ליכנס בקרון בשבת כשנכרי מוליכו חוץ לתחום. ואח"כ חזר בו הרשב"ם משום שמא יפגעו בו ליסטים. או שמא ישכח וירד ואין לו אלא ארבע אמות, ובשם ר"י מביאים שסובר שאפילו ליכנס בו בערב שבת אסור, דדווקא בספינה שרי ליכנס בערב שבת, אבל הכא כיון דאפשר לו לירד אסור".

יציאת ממדינות שעולות להיסגר

ואע"פ שבדרך כלל אסור לעלות על מטוס שטס בשבת אפילו אם עולה בערב שבת, כשאדם נמצא במדינה שיש בהם חשש אמיתי שלא יוכלו לצאת ממנה אחרי שבת, מותר לעלות על המטוס גם בשבת ובלבד שלא יעשה שום מלאכה בעלייתו, ואם צריך לחתום - יחתום בשינוי. אבל במדינות שיש אפשרות לצאת אחרי שבת - יצא אחרי השבת. וכשטס בשבת יקפיד הנוסע היושב בכיסא לא להפעיל שום אמצעי חשמלי כמו הדלקת האור או לחיצה על הכפתור הקורא לדיילים. ואם הולכים לשירותים של המטוס, חשוב לא לסגור את הדלת עם הידית, כיוון שאז נדלק אור.

מניע מגפה מנחלתך

שתי בקשת מאבינו מלפנינו

"באבינו מלכנו" אנו מבקשים בתחילה: "אבינו מלפנינו, פלה דבר וקרב ורעב ושבי ומשחית ועון ושמד מניי ברייתך". ואחר כך "אבינו מלפנינו, מניע מגפה מנחלתך". ובנוסח הספרדים: "אבינו מלפנינו, פלה דבר וקרב ורעב ורעב ושבי ובזה ומשחית ומגפה וזר הרע וחולאים רעים מניי ברייתך". אחר כך "אבינו מלפנינו, שלח רפואה שלמה לכל חולי עמך", ולבסוף "אבינו מלפנינו, מניע מגפה מנחלתך". ומה הטעם שחוזרים על הבקשה פעמיים? יש אומרים שהבקשה פלה דבר היא על אלה שכבר נפגעו מהמחלה, והבקשה מניע מגפה היא שלא תבוא מגיפה כלל.

למה דווקא מנחלתך?

והטעם שנחלתך מורה על בקשה מיוחדת להסיר מגיפה ארץ ישראל, שבספר יחזקאל יש הבטחה שלא תהיה מגיפה בארץ ישראל בעת הגאולה. שכך כתוב שם כי בעת הגאולה ארץ ישראל תיתן פריה בעין יפה, "ואתם הרי ישראלי ענפכם תתנו ופרקם תשארו לעמי ישראלי כי קרבו לבוא".

(יחזקאל לו ח). ובהמשך הפסוקים שם נאמר כי לא רק פירות, אלא גם בניין הארץ: "כי הניני אלקים ופניתי אלקים ונעבדתם ונודעתם: והרביתי עליכם אדם כל בית ישראלי פלה ונושבו הערים והחברות תבנינה", גם פריה ורביה וגם ידיעת ה': "והרביתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו והושבתי אתכם בקדמונתכם והטיבתי מראשיתכם וידעתם כי אני ה'". גם נכבשו את הארץ, וגם לא תהיה בה מגיפה "והולכתי עליכם אדם את עמי ישראלי וירשוהו והיית להם לנחלה ולא תוסף עוד לשפלים".

אתה ה' בראצות החיים - זו ארץ ישראל

כאן מתנבא יחזקאל על ארץ ישראל שבעת הגאולה תתוקן העלילה שהעלילו המרגלים על ארץ ישראל שהיא "ארץ אוכלת יושביה". וזאת העלילה נאמרה עליה במשך כל שנות הגלות: "פה אָמַר ה' אלהים יען אֶמְרִים לָכֶם אֶכְלֵת אֶתְּכֶם וּמְשַׁלֵּת גּוֹיֵיךְ הִיית: לָכֵן אֶדְם לֹא תֵאֱכַל עוֹד וְגוֹיֵיךְ לֹא תִשְׁכַּל עוֹד נְאֻם ה' אלהים: וְלֹא אֲשַׁמֵּעַ אֶלְיֶיךָ עוֹד כְּלֻמַּת הַגּוֹיִם וְהִרְפַּת עַמִּים לֹא תִשְׁאֵר עוֹד וְגוֹיֵיךְ לֹא תִשְׁכַּל עוֹד נְאֻם ה' אלהים". לכן אנחנו מתפללים ואומרים: ריבנו של עולם, קיים בנו את הבטחתך בארץ ישראל שנקראת ארץ החיים (פסיקתא רבתי א). "ואשרו אתכם כל-הגוים כי-תהיו אתם ארץ חפץ אָמַר ה' צְבָאוֹת" (מלאכי ג יב). ויתקיים בנו "וְנָלוּ גוֹיִם רַבִּים אֵלֶיהָ בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לְיָ לֵעָם וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ וַיִּדְעַת פִּיךָ: צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֲלֶיךָ" (זכריה פרק ב). אמון ואמון.

תשובה כהלכה

תצננת יחיד - איך מקבלים תענית יחיד? בשעת תפילת מנחה לפני "היו לרצון" אומרים: הריני מקבל על עצמי תענית למחר. ואם לא אוכל אומר "מזמור ה' רועי לא אחסר", ויסתיים הצום. **אין יחידים**. האם העניין של תענית דיבור זה רק למי שלמד כל היום, או גם מי שמתעסק בדברים אחרים יש עניין לתענית דיבור? לומדים יש עניין בתענית דיבור (בלי שזה יפגע במשפחה או בסובבים). במיוחד למי שעובד. ואם לא יכול ביום חול - שיעשה בשבת **תצננת חכם**. ראייתו ושמעו שאדם הלומד תורה לא טוב שיצום. אם כן, מדוע רבי נחמן היה צם בימי בחרותו משבת לשבת? רק תלמיד חכם שתעניתו לא תשפיע על איכות תורתו ועל תפילותו במניין רשאי. בדרך כלל זה קיים רק אצל יחיד סגולה.